

УДК 378. 14

аспірант, Понзель У.В.

Мукачівський державний університет, Україна, м. Мукачево

ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

В статті розглядається питання про педагогічне прогнозування і його значення у викладацькій роботі. Розкрито суть прогнозування. З'ясовано види прогнозів у педагогічній діяльності; взаємозв'язок між процесами управління і прогнозування. Розглянуто технологію соціально-педагогічного прогнозування.

Ключові слова: педагогічне прогнозування, прогноз, види прогнозів, управління.

Понзель У.В. Педагогическое прогнозирование как условие реализации междупредметных связей/ Мукачевский государственный университет, Украина, г.Мукачево

В статье рассматривается вопрос о педагогическом прогнозировании и его значение в преподавательской работе. Раскрыта суть прогнозирования. Выяснено виды прогнозов в педагогической деятельности; взаимосвязь между процессами управления и прогнозирования. Рассмотрена технология социально-педагогического прогнозирования.

Ключевые слова: педагогическое прогнозирование, прогноз, виды прогнозов, управления.

Ponzel U.V. Pedagogical Prediction as a condition of interdisciplinary communication/ Mukachevo State University, Ukraine, Mukachevo

This paper examines the pedagogical forecasting and its importance in teaching. The essence of forecasting. It was found types of weather in educational activities; relationship between process management and forecasting. The technology of social and educational forecasting.

Keywords: pedagogical prediction, forecast, forecasts species management.

Вступ. Процеси глобалізації передбачають перспективну кореляцію «усіх з усіма», уніфікують підходи, принципи, механізми і технології в рамках світового освітнього простору.

Не є виключенням планування освіти. У Росії, Україні, Киргизії для довгострокового планування прийняті Національні доктрини розвитку освіти (розраховані на термін у 25 років). Їхні стратегічні цілі і фундаментальні принципи відбивають підходи довгострокового планування освіти в країнах центральної і Західної Європи [2, с.23].

Інтенсивний розвиток суспільства зумовлює постійні зміни в усіх сферах життєдіяльності людини. У таких умовах особливої суспільної значущості набуває здатність учителів правильно визначати найбільш імовірний перебіг подальшого розвитку основних педагогічних процесів і явищ, а також самих суб'єктів навчально-виховної взаємодії. А це значить, що педагогічне прогнозування перетворилося у важливу професійну функцію шкільного педагога, а здатність до її реалізації стала одним з основних показників його професіоналізму.

Педагогічна ідея стає продуктивною, коли вона розгортається в перспективі, гнучко втілюючись в динаміці навчально-виховного процесу, в ступенях сходження до цілісного результату. Такий перспективний підхід у вихованні створюється завдяки перспективності самого педагогічного мислення. Говорячи про свої методичні прийоми, викладачі постійно вказують на випереджаючі дії, що виявляється то в моделюванні майбутнього заняття, то в баченні перспективи розвитку і відкритті її для студента, то в передбаченні відповідей учнів і використанні цього прогнозу для подальшого спілкування з аудиторією тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Установлено, що проблему педагогічного прогнозування науковці почали досліджувати досить давно. Так, методологічні й загальнотеоретичні основи цього соціального феномену визначено у працях Г.Авенесова, П.Анохіна, А.Белкіна, І.Бестужева-Лади, Б.Гершунського, Б.Ломова, С.Рубінштейна, І.Слободчикова. На необхідності

проведення вчителем педагогічного прогнозування наголошували у своїх розробках видатні педагоги П.Блонський, П.Каптерев, А.Макаренко, В.Сухомлинський, С.Шацький. Специфічні особливості здійснення процедури педагогічного прогнозування в системі освіти розкрито у дослідженнях С.Бакульова, Т.Димової, Л.Тишкіної, Н.Шалімової та інших.

Так, аналізуючи проблему педагогічного прогнозування, В.Загвязинский підкреслює важливість підходу до визначення поняття. Деякі автори звертають увагу на те, що наукове прогнозування дає змогу педагогу більш-менш чітко визначити, до яких наслідків приведуть ті чи інші його професійні дії, і на цій основі закласти в людину «ті зерна, які зійдуть через десятиріччя»; без засвоєння вмінь прогнозування вчитель узагалі не зможе здійснювати ефективний вплив на розвиток особистості учня, тому саме у здатності педагога науково передбачити імовірнісні результати своєї професійної праці виявляється «суть культури педагогічного процесу» (В.Сухомлинський); деякі педагоги звертають увагу на перспективний підхід в процесі навчання і виховання, а в прогностичних здібностях бачать можливості для підвищення ефективності своєї діяльності (А.Макаренко) [3, с.14].

В. Луков наголошує, що саме перспективний підхід у всіх аспектах діяльності вчителя А.Макаренко вважав основоположним. Перспективна мета розглядалася ним як основа розвитку колективу і колективних взаємостосунків, виховання особистості. «Хороше в людині завжди доводиться проектувати, – писав А. С. Макаренко, – і педагог зобов'язаний це робити. Він зобов'язаний підходити до людини з оптимістичною гіпотезою, хай навіть з деяким ризиком помилитися» . Слід відзначити, що А.Макаренко використовував термін “перспектива”. Сучасні вчителі, які досягли високої майстерності, постійно звертають увагу на перспективний підхід [5].

Виділення невирішених частин. У сучасних умовах трансформування вітчизняної системи освіти та її переорієнтації на задоволення індивідуальних інтересів і потреб кожного учня і студента як унікальної особистості, формування в них основних життєвих компетентностей актуалізується

значення процедури педагогічного прогнозування, що дає змогу виявити нові можливості та резерви в особистісному зростанні вихованців. Отже, враховуючи цінність проведених досліджень у галузі педагогічного прогнозування, треба все ж таки відзначити необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямі, що зумовлено тими завданнями, які постають сьогодні перед вищими навчальними закладами.

Метою статті є обґрунтування значення педагогічного прогнозування у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукової літератури встановлено, що прогнозування в педагогічній сфері вчені розуміють як:

- 1) процес отримання випереджальної інформації про визначений об'єкт, що ґрунтується на доведених наукових положеннях [3, с.14];
- 2) спеціальний вид діяльності вчителя, в основу якої покладено психологічні процеси педагогічного мислення та уяви [8, с.34];
- 3) науково обґрунтована діяльність, що зорієнтована на дослідження можливих перетворень, тенденцій розвитку та перспектив педагогічної діяльності [7, с.63].

Ми підтримуємо точку зору, відповідно до якої педагогічне прогнозування є процесом отримання випереджальної інформації про визначений об'єкт, що спирається на науково обґрунтовані положення та методи. Об'єктами прогнозування при цьому можуть виступати аудиторія, окремий студент, знання, відносини студентів, міжпредметні зв'язки тощо [6, с.123].

Важливо також відзначити, що прогнозування в педагогічній галузі відрізняється від аналогічної процедури в багатьох інших сферах професійної діяльності тим, що педагог повинен не просто правильно прогнозувати, що буде відбуватися з «об'єктом» його праці, а й забезпечити оптимальний педагогічний вплив на його подальший розвиток. Адже викладач має справу з унікальною індивідуальністю, яка характеризується певними індивідуальними потребами, інтересами й якостями та перебуває у стані інтенсивного особистісного становлення. У світлі цього від викладача вимагається вміти

визначити перспективні плани змін не тільки у знаннях і вміннях студентів, а й у сформованості їх персональних властивостей, а головне – на основі цих прогнозів забезпечити оптимальний педагогічний вплив на суб'єктів педагогічної взаємодії. На нашу думку, в цьому плані важливо правильно забезпечити відбір предметів навчального плану та спрогнозувати їх міжпредметну взаємодію.

Результатом процедури прогнозування є прогноз, який є судженням про подальший перебіг чи розвиток об'єкта на основі наявних даних. В.Луков визначає, що прогноз – це імовірнісне твердження про майбутнє з відносно високим ступенем достовірності [5, с. 43].

З'ясовано, що в наукових працях визначено різні типології педагогічних прогнозів. Так, за різними ознаками П. Лакіс класифікує ці прогнози на такі групи: аналітичні й синтетичні, динамічні та статистичні, дедуктивні й індуктивні, номологічні та фактологічні. Аналітичні прогнози формулюються на основі вивчення теорії за допомогою аналізу – методу дослідження об'єкта шляхом виділення й вивчення його складових. Синтетичні – пов'язані з визначенням нових теоретичних положень на основі формулювання умовиводів. Динамічні прогнози описують певний процес у деякий момент у майбутньому. Статистичні – прогнозують існування певних невідомих об'єктів без конкретизації часових параметрів. Дедуктивні прогнози визначаються за допомогою процедури дедукції, коли часткове положення виводиться із загального за допомогою використання правил логіки. Індуктивні прогнози формуються на основі індукції, коли на основі належності елемента чи частини педагогічного феномену певному класу об'єктів робиться висновок про його належність цьому класу загалом. Результатом номологічних прогнозів є нові уявлення, які можуть у майбутньому отримати емпіричні підтвердження. Фактологічні прогнози пов'язані з опрацюванням наявних фактів [4, с. 120].

У науковій праці А. Присяжної також визначаються різні класифікації педагогічних прогнозів. Так, за мірою узагальненості розрізняють такі прогнози: цільові, планові, програмні та проектні. Зокрема, цільові прогнози

зорієнтовані на визначення ідеально передбаченого результату педагогічної діяльності. Плановані прогнози реалізуються за допомогою створення узагальненої форми груп дій, заходів для досягнення мети. Програмні прогнози вимагають проведення послідовності певних заходів з метою реалізації представлених планів. Проектні прогнози передбачають продумування окремих аспектів розробки програм [7, с. 64].

З прогнозуванням пов'язане і управління педагогічним колективом або ж невеликими педагогічними співтовариствами (студентська група, курс), що має сутнісні характеристики. Одна з них – наявність мети. Мета, як відомо, – це прогнозований (передбачуваний) результат. Якщо прийняти за аксіому те, що одна з функцій управління – розвиток системи, а управління розвитком неможливе без наявності мети, то стає очевидним, що у великому і малому управлінні ми стикаємося з необхідністю прогнозування [1, с.87].

Розглянемо технологію соціально-педагогічного прогнозування. Звернемося до типової методики, яку розробив І. Бестужев-Лада. Вона містить 44 операції, об'єднані у 7 процедур.

1. Розробка програми дослідження (передпрогнозна орієнтація): визначення та уточнення об'єкта, предмета, мети, завдань, структури, робочих гіпотез, методики та організації дослідження.

2. Побудова вихідної (базової) моделі та її аналіз: уточнення параметрів «інноваційного поля», формулювання альтернативних варіантів, ранжування їх на основі пріоритетності.

3. Побудова моделі прогнозного фону та її аналіз: розгляд зовнішніх факторів, які впливають на долю нововведення для системи (стандартний прогнозний фон складається із семи груп даних: а) науково-технічні та екологічні, б) демографічні, в) економічні, г) соціологічні, д) соціокультурні, е) внутрішньополітичні, є) зовнішньополітичні.

4. Пошуковий прогноз: варіативне безпосереднє “зважування” наслідків запланованого нововведення із визначенням “дерева проблем”.

5. Нормативний прогноз: визначення можливих шляхів вирішення проблем, виявлених прогнозним пошуком, ідеального (без урахування обмежень прогнозного фону) і оптимального (із урахуванням цих обмежень) стану системи, у яку впроваджується інновація; корекція даних “зважування” наслідків, отриманих у прогнозному пошуку.

6. Верифікація прогнозу: визначення ступеня його достовірності, точності та обґрунтованості.

7. Підготовка рекомендацій для управління [1, с. 57].

Таким чином, випереджаючий підхід до організації навчання відрізняє досвід викладачів, які прогнозують труднощі студентів, їх найтиповіші помилки, обсяг і час виконання ними того або іншого виду завдань.

Література

1. Бестужев-Лада И.В. Нормативное социальное прогнозирование: возможные пути реализации целей общества. – М.: Наука, 1987. – 320 с.

2. Величко О. Довгострокове планування – програма дій / О. Г. Величко, В. П. Іващенко, О. Г. Ясєв // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб./ Ред.кол.: В.О.Зайчук (головний редактор), О.Я.Савченко, М.Ф.Дмитриченко та ін. – К.: НМЦ ВО, 2002, вип. 32. – С.23-24.

3. Загвязинский В. И. Педагогическое предвидение / В.И. Загвязинский. – М. : Знание, 1987. – 80 с.

4. Лакис П.П. Методологические и логические аспекты прогнозирования / П.П. Лакис. – Рига: Зинатне, 1985. – 216 с.

5. Луков В.А. Социальное проектирование: учебное пособие / В.А Луков. – М.: Издательство МГУ: Флинта, 2007. – 240 с.

6. Педагогика: учеб. пособ. / [В. Сластенин, И. Исаев, А. Мищенко, Е. Шиянов]. – 3-е изд. – М.: Школа-Пресс, 2000. – 512 с.

7. Присяжная А.Ф. Педагогическое прогнозирование в системе непрерывного педагогического образования (методология, теория, практика): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / А.Ф. Присяжная. – Челябинск, 2006. – 380 с.

8. Севастюк М.С. Формування прогностичних знань та умінь у студентів

педагогічних факультетів (спеціальність “Початкове навчання”) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / М.С. Севатюк. – К., 2000. – 211с.

«References:»

1. Bestuzhev-Lada Y.V. Normativnoe sotsyal'noe prohnozyrovanye: vozmozhnye puty realizatsyy tseley obshchestva. – M.: Nauka, 1987. – 320 s.
2. Velychko O. Dovhostrokovye planuvannya – prohrama diy / O. H. Velychko, V. P. Ivashchenko, O. H. Yasev // Novi tekhnolohiyi navchannya: Nauk.-metod. zb./ Red.kol.: V.O.Zaychuk (holovnyy redaktor), O.Ya.Savchenko, M.F.Dmytrychenko ta in. – K.: NMTs VO, 2002, vyp. 32. – S.23-24.
3. Zahvyazynskyy V. Y. Pedahohycheskoe predvydenye / V.Y. Zahvyazynskyy. – M. : Znanye, 1987. – 80 s.
4. Lakys P.P. Metodolohycheskiye y lohycheskiye aspekty prohnozyrovaniya / P.P. Lakys. – Ryha: Zynatne, 1985. – 216 s., S. 120–128
5. Lukov V.A. Sotsyal'noe proektyrovanye: uchebnoe posobyе / V.A Lukov. – M.: Yzdatel'stvo MHU: Flynta, 2007. – 240 s.
6. Pedahohyka: ucheb. posob. / [V. Slastenyn, Y. Ysaev, A. Myshchenko, E. Shyyanov]. – 3-e yzd. – M.: Shkola-Press, 2000. – 512 s.
7. Prysyazhnaya A.F. Pedahohycheskoe prohnozyrovanye v systeme nepreryvnoho pedahohycheskoho obrazovaniya (metodolohyya, teoriya, praktyka) : dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.08 / A.F. Prysyazhnaya. – Chelyabynsk, 2006. – 380 s.
8. Sevastyuk M.S. Formuvannya prohnostychnykh znan' ta umin' u studentiv pedahohichnykh fakul'tetiv (spetsial'nist “Pochatkove navchannya”) : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.09 / M.S. Sevatyuk. – K., 2000. – 211s.